

ВІДГУК

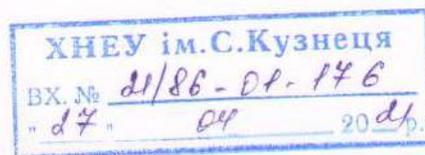
офіційного опонента, доктора економічних наук,
професора Філіппової Світлани Валеріївни,
на дисертаційну роботу Шкрєбєня Романа Петровича
«Формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства»,
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за
спеціальністю 08.00.04 - економіка та управління підприємствами (за видами
економічної діяльності)

Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами.

У сучасних умовах господарювання досягнення довгострокової ефективності підприємства є надскладним управлінським завданням, що передбачає створення конкурентних переваг, збереження та поглиблення ринкових позицій, забезпечення стабільності фінансової системи, активну взаємодію із державою, клієнтами, споживачами, конкурентами тощо. Вирішення таких завдань зумовлено підвищенням динамічності конкурентного середовища, ускладненням соціально-економічних процесів. Це висуває нові вимоги до системи управління бізнес-процесами підприємства, обґрунтовує необхідність розвитку теоретичної бази, розробки відповідних організаційних механізмів та аналітичного інструментарію формування їх фінансово-економічної безпеки, які б дозволили не лише пристосовуватися до змін зовнішнього середовища, а й попереджати можливі загрози як на стратегічному, так і на оперативному рівнях.

Різноманітні аспекти управління фінансово-економічною безпекою бізнес-систем знаходять своє відображення у результатах сучасних наукових досліджень. Представляючи чималий науковий інтерес, вони визначають пріоритети подальших досліджень у сферах економічної безпеки бізнес-процесів управління та стратегічного розвитку підприємства. В такому аспекті обрана автором тема дисертації є цікавою та актуальною.

Дисертація Шкрєбєня Р.П. за науковою спрямованістю відповідає тематиці науково-дослідних робіт Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця та НДЦ Індустріальних проблем розвитку НАН України.

Результати дослідження здобувача використано під час виконання науково-дослідних робіт: «Методичне забезпечення корпоративної безпеки» (номер державної реєстрації № 0118U000060); «Забезпечення економічної безпеки України в контексті інтегрування в ЄС» (номер державної реєстрації 0114U004556).

Таким чином тематика дисертаційної роботи Шкребеня Романа Петровича, є актуальною, також має науково-теоретичну та практичну цінність і відповідає пріоритетним напрямам наукових досліджень для розбудови національної економіки в умовах глобалізації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і пропозицій дисертації та їх достовірність.

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації Шкребеня Р.П. мають достатньо високий ступінь обґрунтованості, що зумовлюється докладним вивченням, аналізом та узагальненням значного обсягу сучасних наукових джерел з питань фінансово-економічної безпеки промислових підприємств, їх стратегічного розвитку, коректним використанням теоретичного підґрунтя, розробленого вітчизняними і зарубіжними науковцями, обґрунтованим застосуванням економіко-статистичних методів, достатнім обсягом статистичного матеріалу, щодо результатів діяльності промислових підприємств Харківської області України в цілому, коректними висновками власних досліджень. Таким чином, аналіз дисертаційної роботи, розроблених і представлених у ній наукових положень і методичних підходів дозволяє зробити висновок про відповідність ступеня їх обґрунтованості встановленим вимогам.

Ознайомлення зі змістом роботи також дозволяє стверджувати, що мету дисертаційного дослідження досягнуто, а завдання роботи виконані у повному обсязі. Цьому сприяли, зокрема, логічність послідовність проведеного дослідження і чіткість викладання матеріалу як усєї роботи, так і кожного з її трьох розділів.

Автором здійснено глибокий аналіз вітчизняних та зарубіжних джерел для

переосмислення теоретичного базису через визначення сутності фінансово-економічної безпеки та взаємозв'язку з бізнес-процесами підприємства – основних (операційних), забезпечувальних(допоміжних); управління та розвитку (стор. 32 - 35); з позицій концепції безпеко-орієнтованого розвитку виділені типові протиріччя, що є характерними для діяльності промислових підприємств та визначені принципи їх вирішення у формуванні фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів (стор. 26-28); визначено критерії-ознаки фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства, де достатність ресурсів має принципове значення для формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства (стор. 39-41) та обґрунтовано необхідність застосування процесного (стор.32-34), ресурсного (стор. 45-47;52) компетентнісного(стор. 53-58) та інституціонального (стор. 47-51) підходів для формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів (стор.76-78).

Певну цікавість викликає авторське обґрунтування фінансово-економічної безпеки розвитку підприємства з позицій процесного підходу, в рамках якого запропоновано автором перейти до нового погляду на визначення такого поняття як підсистему управління бізнес-процесами підприємства, що в просторі небезпечних ринкових ситуацій надає всій діяльності підприємства стійкість та маневреність за рахунок усвідомлення небезпек і загроз, розробки інструментарію для їхнього подолання, аналізу та оцінювання умов достатності та ефективного використання фінансових, техніко-технологічних, інформаційних, організаційних та людських ресурсів (стор.32-39).

Повної уваги заслуговують авторські позиції, що представлені системою положень та принципів для формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства таких як: адаптивність через узгодженість стратегічних цілей та завдань в бізнес-процесах розвитку, конкурентної поведінки підприємства на ринку; управлінської компетентності через стратегічне мислення, гнучкість управлінських рішень в бізнес-процесах управління; стійкість, яка створюється за рахунок достатності фінансово-економічних ресурсів,

ефективності їх використання в процесах виробництва; інноваційної активності за рахунок оновлення та якості продукції, що випускається, надійності техніко-технічних процесів екологічність та соціальна відповідальність через дотримання соціальних стандартів та мінімізацію шкідливого впливу на навколишнє середовище. Автором доведено, що вирішення зазначених завдань неможливе без застосування стратегічного інструментарію управління фінансово-економічною безпекою бізнес-процесів розвитку підприємств (стор.59-68; 141-157), формування відповідного інформаційно-аналітичного забезпечення (стор.71-76).

Окрему увагу слід приділити розробленому автором методичному забезпеченню аналізу фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємств, що містить такі етапи-завдання: збір, обробка, упорядкування даних та вибір показників та методів моделювання та оцінювання факторів фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів промислових підприємств, узгодженості та взаємозв'язку між бізнес-процесами підприємств (стор. 101-103). Слід відмітити, що за результатами проведеного аналізу умов функціонування та розвитку промислових підприємств виявлені загрози фінансово-економічної безпеки їх бізнес-процесів та визначені найбільш пріоритетні напрямки, що забезпечують фінансово-економічну безпеку їх розвитку (стор. 82-101).

Для моделювання факторів автором було обрано метод факторного аналізу – головних компонент (стор. 103-117). На засадах положень про необхідність дотримання «гармонії», узгодженості між бізнес-процесами підприємства, методом канонічної кореляції побудовано моделі причинно-наслідкових взаємозв'язків між бізнес-процесами управління та виробничим, забезпечення кадрами та інформаційно-технологічним, маркетинговим, інноваційно-інвестиційним бізнес-процесами. Аналіз сформованих моделей дозволив визначити стан дисбалансу між бізнес-процесами, що зумовлений зростанням протиріч між: направленістю на короткострокові результати швидкого повернення інвестицій та необхідністю досягнення довготривалої ефективності; впровадженням інноваційних розробок та необхідністю

підтримки стабільності бізнес-процесів функціонування підприємств; необхідністю подальшого розвитку та недостатністю власних коштів та зовнішніх інвестицій; зростанням складності, унікальності продукції, технологій для її виробництва та забезпеченістю висококваліфікованими ІТ-кадрами; зростанням вимог до професійності управлінського персоналу, його знань та нестачею молодих висококваліфікованих кадрів (стор. 118-133).

Науковий та практичний інтерес має сформований автором методичний підхід до формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства, що базується на положенні про гармонійне поєднання стратегічної та безпеко-орієнтованої спрямованості бізнес-процесів й включає стратегічний інструментарій – комплекс заходів, способів, методів за концептуально-дослідницькою, інформаційно-аналітичною, організаційною, реалізаційною складовими бізнес-процесів розвитку (стор. 157-159). Апробацію запропонованого методичного підходу проведено на ПАТ «Завод «Південькабель», де автором було використано технологію оцінювання узгодженості бізнес-процесів та рівнів їх фінансово-економічної безпеки (стор. 160-182).

Одним з цікавих результатів роботи є запропонований методичний підхід до проведення експрес-аналізу за показниками-індексами, що характеризують об'єкти загроз для успішної реалізації ключових бізнес-процесів – втрати фінансово-економічної стійкості та інвестиційної привабливості; недостатнього рівня організаційної адаптивності та співробітництва, техніко-технологічної інноваційності, організаційних знань та компетентності (стор. 183-196).

Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації відзначаються достовірністю і новизною. Аналіз дисертації засвідчив, що це забезпечується:

- 1) використанням сучасних методів дослідження (теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, індукції, дедукції, методи емпіричного дослідження – спостереження, порівняння, експеримент та вимір, експертного оцінювання, факторного та канонічного аналізу, фінансово-економічного

аналізу), що використані коректно, у відповідності до об'єкту та предмету дослідження;

2) поглибленим вивченням здобувачем значного обсягу наукових джерел, які базуються на фундаментальних положеннях економічної науки, враховують результати досліджень вітчизняних та закордонних науковців з питань економічної безпеки процесів розвитку в умовах впливу мінливого зовнішнього середовища;

3) апробацією результатів дослідження на 6 міжнародних та всеукраїнських конференціях в різних містах України;

4) публікаціями 13 наукових праць, а саме: 1 стаття у виданнях, що входять до періодичних наукових видань інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу, 2 статті у фахових виданнях України, 4 статті у наукових періодичних виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз.

Достовірність одержаних результатів забезпечується опрацюванням значної інформаційної бази, зокрема: офіційними статистичними даними з баз статистичної інформації Державної служби статистики України, даними фінансової та статистичної звітності машинобудівних підприємств Харківського регіону, європейських та американських стандартів якості управління, ресурсами мережі Інтернет. Правове поле дослідження склали чинні законодавчі та нормативні документи, що регламентують діяльність суб'єктів господарювання в Україні.

Теоретична цінність та практична значущість наукових результатів

Теоретична цінність отриманих наукових результатів полягає у розвитку теоретичних положень та формуванні методичного забезпечення прийняття стратегічних рішень щодо розвитку підприємства, а саме:

удосконалено:

методичний підхід до формування фінансово-економічної безпеки бізнес-

процесів підприємства, що має безпеко-орієнтовану спрямованість на стратегічному рівні управління та включає розроблений комплекс стратегічних заходів за концептуально-дослідницькою, інформаційно-аналітичною, організаційною, реалізаційною складовими бізнес-процесів розвитку та дозволяє визначити зміст стратегічного інструментарію формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства;

стратегічний інструментарій формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства, що відповідно стратегічним цілям та поточним завданням збалансованого розвитку складають методичне забезпечення оцінювання узгодженості бізнес-процесів, рівнів їх фінансово-економічної безпеки, розроблення та обґрунтування стратегічних заходів щодо надання необхідних властивостей ключовим бізнес-процесам підприємства за рахунок механізмів координації, навчання, регулювання, збереження та захисту;

методичне забезпечення аналізу економічної безпеки бізнес-процесів підприємств, яке містить комплекс методів, показників, процедур, які структуровані за складовими-етапами аналізу: виявлення та оцінювання інституціональних, конкурентних та галузевих умов економічної безпеки функціонування та розвитку підприємств, факторів фінансово-економічної безпеки їх бізнес-процесів, узгодженості та причино-наслідкових взаємозв'язків між бізнес-процесами підприємств, інтерпретації результатів та їх використання в системі стратегічного управління розвитком підприємства;

дістали подальшого розвитку:

концепція безпеко-орієнтованого розвитку підприємства, яку розширено за рахунок: визначення положень формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства, сутність якої подано як невід'ємну складову процесу забезпечення безпеки розвитку через підтримку ефективності та удосконалення бізнес-процесів; розроблення провідної ідеї гармонізації бізнес-процесів через вирішення протиріч, досягнення узгодженості між бізнес-

процесами; обґрунтування принципів «фінансової стійкості», «інноваційної активності», «виробничої ефективності», «ринкової адаптивності», «управлінської компетентності»;

понятійно-категорійний апарат економічної безпеки підприємства, що з позиції безпеко-орієнованого та процесного підходів виокремлює критерії-ознаки фінансово-економічної безпеки для ефективної реалізації, оновлення та удосконалення бізнес-процесів, а саме критерії: достатності та ефективного використання фінансових, техніко-технологічних, інформаційних, організаційних та людських ресурсів; стійкості та адаптивності за рахунок усвідомлення небезпек і загроз, розробки інструментарію для їхнього подолання; інноваційної активності та управлінської компетентності через розвиток бази знань та досвіду;

систематизація видів стратегічних рішень за рахунок їх групування за узагальненими ознаками цільовизначення, повноти знань ОПР та способів їх застосування, організації діючого інституту прийняття рішень (раціонально-правові, колегіальні, політичні), що дало можливість виділити інформаційно-аналітичну та організаційну складові інструментарію прийняття стратегічних рішень та їх змістовне наповнення.

Наукові результати дисертаційної роботи, що мають прикладний характер, знайшли практичне застосування у діяльності промислових підприємств Харківської області: ТОВ «СПЕЦВУЗАВТОМАТИКА» (довідка № 24/1 від 09.10.2018 р.), ТОВ «ЕКОВУДІНВЕСТ» (довідка №23/08-2 від 23.08.2018 р.).

Окремі положення дисертаційної роботи впроваджено в навчальному процесі Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця при викладанні навчальної дисципліни «Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки» (довідка № 20/86-02-142/1 від 14.09.2020 р.).

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

За темою дисертації опубліковано 13 наукових праць, серед яких 1 стаття у виданнях, що входять до періодичних наукових видань інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу, 2 статті у фахових виданнях України, 4 статті у наукових періодичних виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз. В опублікованих працях здобувача повністю відображена сутність отриманих результатів виконаного дослідження та їх наукова новизна. Результати дослідження доповідались та отримали позитивну оцінку на 6 міжнародних та всеукраїнських конференціях. З огляду на це апробацію результатів дисертаційної роботи слід вважати достатньою.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

За обсягом та оформленням дисертація та автореферат Шкрібеня Романа Петровича відповідають встановленим законодавством України вимогам, щодо кандидатських дисертацій. Представлене дослідження є завершеною кваліфікаційною роботою, обґрунтованою та викладеною на високому рівні. Автореферат дисертації необхідним чином розкриває основні її положення та висновки, є ідентичним дисертації за структурою та змістом та не містить інформації, що є відсутньою у дисертаційній роботі. Дисертаційна робота має традиційну структуру: анотація, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Дисертація виконана в науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності.

Зміст та результати дисертаційної роботи відповідають паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Дисертаційна робота відповідає профілю спеціалізованої вченої ради Д 64.055.01 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління

підприємствами (за видами економічної діяльності).

Дискусійні положення та зауваження, щодо змісту дисертації.

Відзначаючи загальний високий рівень обґрунтованості теоретичних та методичних положень дисертаційної роботи, її цілісність та логіку викладання матеріалу, разом з тим слід зазначити, що робота не позбавлена певних дискусійних моментів та зауважень:

1. Автор значну увагу призначає таким аспектам фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства як: забезпечення високої фінансової ефективності роботи підприємства, його фінансової стійкості та незалежності; технологічна незалежність, висока конкурентоздатність технологічного потенціалу; ефективний та якісний менеджмент, оптимальність його організаційної структури; високий рівень кваліфікації персоналу та його інтелектуальний потенціал, ефективність корпоративних НДДКР. Однак в роботі недостатньо приділено уваги процесам правової захищеності всіх аспектів діяльності підприємства, забезпеченню безпеки персоналу підприємства. Тому необхідно було додати обґрунтування, чому автором не враховано ці аспекти формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства.

2. Автор достатньо уваги приділяє компетентнісному підходу для формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства й наголошує про необхідність формування та розвитку компетенції спеціалістів з управління фінансово-економічною безпекою підприємства (стор.58). Однак при проведенні експрес-аналізу за показниками-індексами, що характеризують об'єкти загроз для успішної реалізації ключових бізнес-процесів зазначається про компетентність управлінського персоналу, а не спеціальних знань з фінансово-економічної безпеки (стор.194).

3. Автор при проведенні аналізу факторів фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємств описує від трьох до семи рівнів фінансово-

економічної безпеки (стор. 113-116, підрозділ 2.2), однак при цьому не зазначає, яку градацію рівнів він вважає доцільною й якої градації рівнів буде додержуватися в своєму дослідженні.

4. В роботі автор наводить стратегічний інструментарій формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства (підрозд. 1.3). Цікаво було б розглянути методи оптимізації бізнес-процесів та дослідити, чи можна їх розглядати як засоби формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства.

5. З метою виявлення чинників та загроз інституційного середовища вітчизняних машинобудівних підприємств на формування їх фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів управління та розвитку автором досліджується інституційна інфраструктура зовнішнього середовища (стор. 95—98, підрозд.2.1). Однак аналіз даних питань значно поліпшився за рахунок використання досліджень рейтингових агентств щодо якості корпоративного управління на вітчизняних машинобудівних підприємствах.

6. В розробленому автором методичному підході до формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства (стор.158) в комплексі методів інформаційно-аналітичної складової не достає методів захисту інформаційного середовища - збереження комерційної таємниці.

Зазначені дискусійні моменти не знижують високого наукового рівня представленої до захисту дисертаційної роботи, її теоретичної та практичної цінності, отже загальна оцінка роботи є позитивною.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Шкрібеня Романа Петровича «Формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства», яка присвячена вирішенню важливого наукового завдання щодо розвитку теоретичних положень та методичного забезпечення процесу формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів машинобудівних підприємств, є завершеною кваліфікаційною науковою роботою.

Подана до захисту дисертація написана науковим стилем, матеріал викладений у логічній послідовності, висновки науково обґрунтовані та підтверджуються результатами спостережень.

Дисертація за своїм змістом відповідає п.п. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 24.07.2013 р. №567 (зі змінами), а її автор – Шкробень Роман Петрович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
Директор Інституту бізнесу, економіки
та інформаційних технологій
Державного університету
«Одеська політехніка»
МОН України

С.В. Філіппова

Підпис Філіппової С.В. засвідчую:

Вчений секретар
Державного університету
«Одеська політехніка»
к.т.н., доцент

В.І. Шевчук